

MEER HAZELWORMEN IN ZUID-KENNEMERLAND

Ruud Luntz

Ruud Luntz, voor Natuurmonumenten beheerder van duingebieden tussen IJmuiden en Zandvoort, en voor het Meetnet Reptielen regiocoördinator, kreeg dit jaar (1999) maar liefst negen keer een hazelworm voorgeschoteld. En dat in een gebied waarvan men denkt dat de hazelworm er eigenlijk niet hoort te zitten! Ruud geeft uitleg, en een vindplaatsenkaart.

Dat de hazelworm in de duinen voorkomt staat wel vast, alleen of het nu ontsnapte exemplaren zijn, dan wel een restpopulatie uit vroegere tijden, dat blijft een vraag? In Nieuwsbrief nr. 7 uit 1996, waar het voorkomen van de hazelworm in de duinen werd besproken, werden een aantal vragen gesteld:

- Is de periode van loslaten (1900) en de volgende waarneming in de duinen (1983) niet erg lang?
- Is de hazelworm opnieuw ontsnapt (uitgezet)?

Volgens mij is er voor een deel een verklaring te vinden voor deze leegte. De duinen waren zeker in het begin van deze eeuw slechts voor een zeer beperkt publiek open. De landgoedeigenaren hadden meestal alleen oog voor de jacht en ander vermaak, wat overbleef was een handvol natuurvorsers.

De duinen waren toen groter en nog niet doorsneden met grote wegen, Maar waarschijnlijk waren grote delen ongeschikt voor hazelwormen. Water, stuifzand en zeer veel konijnen hielden het duin open en het was lang niet zo verruigd als nu.

toename onderzoekers en wandelaars

De belangrijkste reden dat er sinds de jaren tachtig meer hazelwormen worden gezien liggen volgens mij aan de volgende punten:

- Sinds de jaren tachtig heeft de

belangstelling voor de natuur een enorme vlucht genomen en zo ook het aantal onderzoekprogramma's.

- Het zoekbeeld moet bekend zijn. Ik werk sinds 1983 in de duinen van Zuid-Kennemerland en werd pas in 1993 bekend met waarnemingen van de hazelworm in de duinen.

- Als voorbeeld wil ik een waarneming uit 1999 aanhalen. Fietsend over een pad in het Midden Herenduin (Nationaal Park Zuid-Kennemerland) hoorde ik tussen een hoop dode bladeren veel geritsel. Er was in eerste instantie niets te zien. Vroeger zou deze waarneming zijn afgedaan als een muis o.i.d.. Nu bleek (na wat zoeken) dat het ging om een ongeveer veertig centimeter lange hazelworm.

- Frappant is dat het aantal waarnemingen door wandelend publiek ook toeneemt en dat, hoe kan het ook anders, het alleen waarnemingen op wegen en paden zijn.

“zitten er slangen in de duinen?”

Er zijn volgens mij onder bezoekers van de duinen nog wel meer waarnemingen van hazelwormen, waar wij niets over horen.

Probleem is “waar kunnen ze deze waarnemingen kwijt”. Ook onbekendheid met het dier is een reden. Enkele malen is de volgende opmerking gehoord “ik wist niet dat er slangen in de duinen zaten”.

Overigens zijn de waarnemingen op wegen en paden ook meteen een bedreiging voor de

Vrouwte hazelworm.

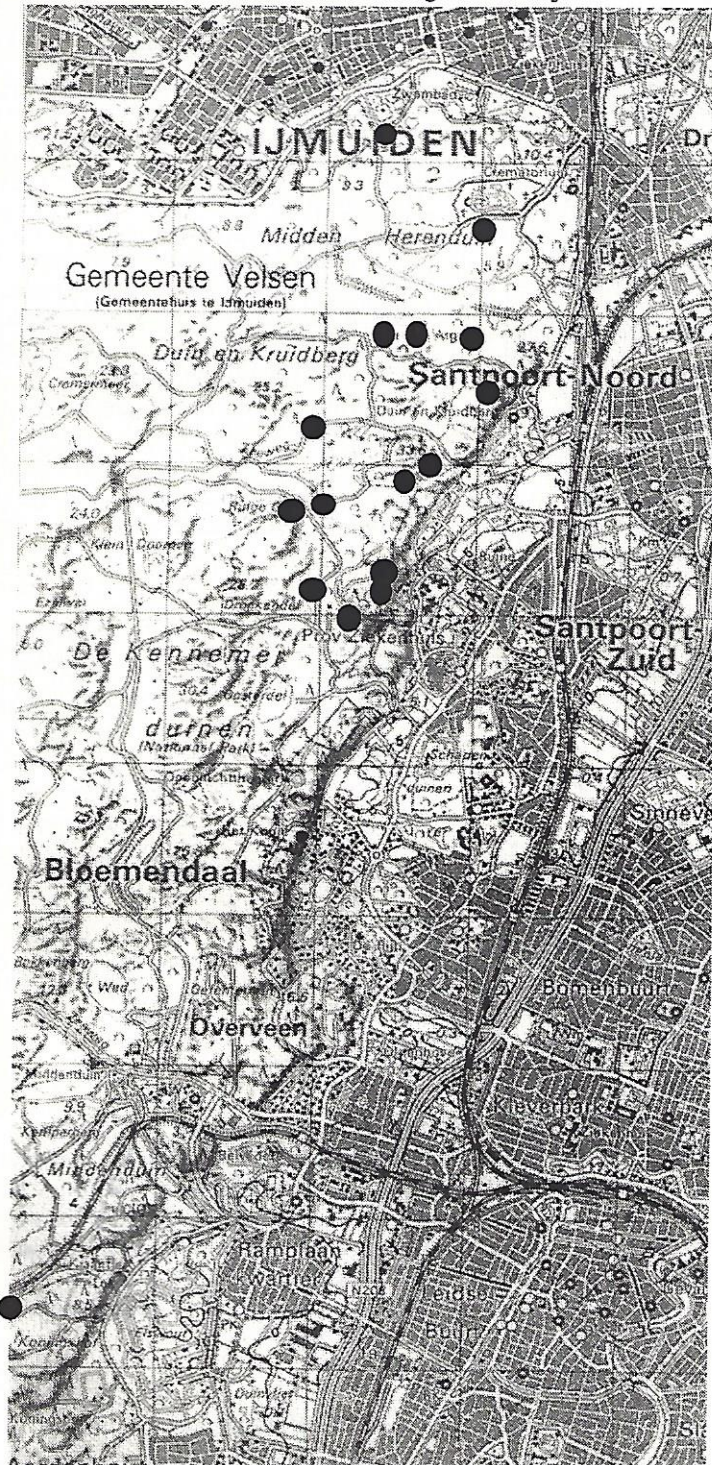
Foto

Pieter de Wijer

hazelworm. Als ze een druk wandel/fietspad oversteken, verstijven ze bij nadering van wandelaars of fietsers en worden in de regel niet opgemerkt.

Illustratief daarvoor is de waarneming die ik deed op 2 september 1995. Voor mij liep een grote groep wandelaars van ongeveer twintig personen. Toen ze voorbij waren, ontdekte ik midden op de weg een ongeveer dertig centimeter lange hazelworm, onbeschadigd, maar niemand had iets gezien! Misschien zou een krantenartikel (in het voorjaar), met daarin een beschrijving en een oproep aan de bezoekers van de duinen om waarnemingen door te geven aan bijvoorbeeld boswachters of in het nieuwe duincentrum, een goed idee zijn.

golfplaatjes als 'valkuil'

Welke manieren zijn er om het voorkomen van de hazelworm uit te zoeken. In 1999 heb ik in Duin en Kruidberg een proef gedaan met een tiental golfplaatjes, dit o.a. naar aanleiding van artikelen en verhalen dat hazelwormen graag onder golfplaat kruipen. Er werd echter geen enkele hazelworm onder de plaatjes aangetroffen. De plaatjes bleken wel gebruikt te worden door padden. De plaatjes werden gemiddeld twee keer per maand gecontroleerd. De reden dat er zo weinig waarnemingen zijn gedaan, ligt volgens mij vooral in het feit dat er meer dan voldoende andere dekking is. In het onderzoeksgebied (35 hectare) vindt seizoen begrazing plaats met pony's. Wat betreft het vervolgonderzoek naar het voorkomen van de hazelworm, lijkt mij voorlopig het verzamelen van waarnemingen via een breed publiek van onderzoekers en bezoekers van de duinen, het meest haalbare.

ook een vondst in het zuiden

Als laatste wil ik een waarneming van dit jaar (1999) aanhalen. Op 20 mei 1999 vonden fietsers op het Visserspad (gelegen in het zuidelijk deel van het Nationaal park Zuid-Kennemerland, langs het spoor Overveen-Zandvoort) een ongeveer dertig centimeter lange hazelworm. Ze hebben hem in de berm gelegd, waarna hij/zij snel verdween. Dit geeft, met een waarneming uit de Herenduinen (18-05-1998) in het noordelijk deel van het park, aan dat hazelwormen over een groot deel van het nationaal park zijn waargenomen. Deze twee vindplaatsen liggen namelijk hemelsbreed ruim acht km uit elkaar. Ook in het middenduin, bijvoorbeeld bij het Vogelmeer zijn wel eens hazelwormen gezien en zelfs een keer in de zeereep, vlakbij Parnassia. Het zwaartepunt van alle waarnemingen tot nu toe ligt in de binnenduinenrand, dat is te zien op de kaart, waar de waarnemingen van de laatste paar jaren zijn ingetekend.

TIP: Zoek ook eens op ongewone plaatsen: waterputten, hooiopen, houtstapels e.d.

Noot: Ruud Lunz gelooft dus niet dat er recent hazelwormen zijn uitgezet. Wij ook niet, temeer daar er nieuwe 'oude vondsten' bekend zijn geworden van zo'n vijftig jaar geleden, bijvoorbeeld in de buurt van Zandvoort.

Op het kaartje zijn de vindplaatsen van hazelwormen (1997 t/m 1999) in de duinen van Nationaal park Zuid-Kennemerland aangegeven.